

Коста АЦИЕВСКИ

ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ И МАКЕДОНСКИТЕ РЕВОЛУЦИОНЕРИ ОД ИЛИНДЕНСКИОТ ПЕРИОД ВО ФИЛАТЕЛИЈАТА

Илинденското востание, најсветлиот симбол на вековната борба на македонскиот народ за слобода и независност и најпознатите македонски револуционери од илинденскиот период нашле свој одраз и во филателијата. Во филателистичките изданија на поранешна Југославија, на Бугарија и на самостојна Македонија, Илинденското востание и македонските револуционерни дејци од илинденскиот период, Гоце Делчев, Даме Груев, Ѓорче Петров, Јане Сандански и Димо Хаџи Димов, се одбележани со пригодни изданија на поштенски марки и со пригодни поштенски жигови.

Југославија

Првото издание на пригодни марки по повод Илинденското востание излезе на 2 август 1953 г. во рамките на издавачката дејност на поштите на Федеративна Народна Република Југославија. Ова издание се појави по повод прославата на 50-годишнината од Илинденското востание. Станува збор за серија од две марки со номинална вредност од 15 и 30 денари, изработени по нацрт на граверот П. Младеновиќ. На марката со номинална вредност од 15 динари е прикажан детаљ од фреската „Илинден 1903“ од еминентниот македонски сликар Борко Лазески. Во десниот горен дел на марката се наоѓаат јубилејните години 1903-1953. Марката е издадена во тираж од 300.000 примероци. На марката со номинална вредност од 30 динари е претставен Никола Карев, претседателот на славната Крушевска Република, изработен според современа фотографија на Карев. Над главата на револуционерот се наоѓаат јубилејните години 1903 Илинден 1953 и името на револуционерот. Марката е издадена во тираж од 180.000 примероци

По повод прославата на 65-годишнината од Илинденското востание, на 2 август 1968 г., од страна на поштите на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, беше издадена пригодна поштенска марка. Во средината на марката, во златен венец, е поставен основниот мотив-легендарното црешово топче, а на врвот на венечот се наоѓаат јубилејните години 1903-1968. Марката има номинална вредност од 0,50 динари, изработена е според нацртот на А. Миленковиќ, а е издадена во тираж од 2.000.000 примероци.

На 22 декември 1971 г. Југословенски пошти издадоа пригодна поштенска марка по повод 100-годишнината од раѓањето на Даме Груев, еден од основачите и најистакнатите дејци на ВМРО. На марката, во темносина боја, е претставен портретот на Даме Груев. Во горниот лев агол се испишани јубилејните години 1871-1971, а во горниот десен агол е поместено името на револуционерот. Марката има номинална вредност од 0,50 динари, изработена е по нацрт на А. Миленковиќ, а е издаена во тираж од 2.000.000 примероци.

Стогодишнината од раѓањето на Гоце Делчев, апостолот и идеологот на македонското револуционерно движење, најистакнатиот деец на ВМРО, беше одбележана со издавање пригодна поштенска марка на 16 октомври 1972 г. Марката има номинална вредност од 0,80 динари, а е изработена според нацртот на А. Миленковиќ. На марката, во маслинеста и црна боја, е претставен портретот на Гоце Делчев во седечка положба, потпрен со десната рака на маса. Покрај основниот мотив, во горниот десен агол се наоѓа името на револуционерот и јубилејните години 1872-1903. Марката е издадена во тираж од 1.000.000 примероци.

На 22 јуни 1981 г. Југословенски пошти издадоа пригодна поштенска марка по повод 60-годишнината од смртта на истакнатиот македонски револуционер и идеолог Ѓорче Петров. Графичката обработка и нацртот ги изработил А. Миленковиќ. На марката е претставен портретот на Ѓорче Петров. Над главата на револуционерот е испишано неговото име и јубилејните години 1864-1921. Марката има номинална вредност од 3,50 динари, а е издадена во тираж од 750.000 примероци.

По повод 120-годишнината од раѓањето на македонскиот револуционер Гоце Делчев, на 29 јануари 1992 г. во Југославија беше издадена пригодна поштенска марка со неговиот лик. Марката има номинална вредност од 5 динари. Ликот на Гоце Делчев, преку цртеж, е изработен од уметникот Марина Калезиќ-Карановиќ. Лево од портретот е поместено името на револуционерот и јубилејните години 1872-1903. Марката е издадена во тираж од 70.000 примероци.

Бугарија

Илинденскиот револуционерен циклус е претставен на пригодни поштенски марки и во соседна Бугарија. Во склад со званичната политика на Народна Република Бугарија, со која се присвојуваше македонската историја, во изминатите педесетина години поштата на НР Бугарија издаде повеќе пригодни марки по повод јубилеи на настани и личности од македонската историја. Во тој контекст опфатено е и Илинденското востание, како и некои македонски револуционери и дејци на ВМРО од илинденскиот период.

Првите пригодни марки во Бугарија се издадени на 8 август 1953 година, по повод 50-годишнината од Илинденското востание. Станува збор за серија од две марки, со номинална вредност од 16 стотинки и 1 лев. На марката со номинална вредност од 16 стотинки, во кафеава боја е претставен Гоце Делчев, според фотографија на револуционерот. Во горниот лев агол е поставен пригодниот текст „Илинденско востание 1903-1953“. Марката е издадена во тираж

од 1.000.000 примероци. На марката со номинална вредност од 1 лев, во виолетова боја, е претставено ликовно дело на кое се прикажани востаници во напад. Во горниот дел е поставен пригодниот текст „Илинденско востание 1903-1953“. Марката е издадена во тираж од 500.000 примероци. Автори на ликовните решенија на оваа серија се уметниците В. Коренев и Т. Данов.

По повод 100-годишнината од раѓањето на револуционерите Гоце Делчев, Јане Сандански и Дамјан Груев, на 21 јануари 1972 г. е издадена серија од три марки. Автор на серијата е уметникот Г. Неделков. На првата марка од серијата, со номинална вредност од 2 стотинки, во цигла-боја е претставен ликот на Гоце Делчев. Од десната страна на портретот на револуционерот е испишано неговото име и јубилејните години 1872-1972. Марката е издадена во тираж од 1.200.000 примероци. На втората марка, со номинална вредност од 5 стотинки, во темнозелена боја е претставан ликот на револуционерот Јане Сандански. Од десната страна стои името на револуционерот и јубилејните години 1872-1972. Марката е со тираж од 300.000 примероци. На третата марка, со номинална вредност од 13 стотинки, во жолтозелена боја е претставен портретот на Дамјан Груев. Како и на претходните две марки, десно од портретот е поставено името на револуционерот и јубилејните години 1871-1971. Марката има тираж од 150.000 примероци. Во презентираната серија од три марки се чувствува голема симболика, бидејќи се претставени портрети на македонски револуционери од трите делови на Македонија: егејскиот, пиринскиот и вардарскиот.

По повод 75-годишнината од загинавањето на револуционерот Гоце Делчев, на 1 август 1978 година е издадена пригодна поштенска марка со номинална вредност од 13 стотинки. На марката, во елипсоидна форма е претставен портретот на Гоце Делчев, по негова фотографија. Под портретот на револуционерот е испишано неговото име и јубилејните години 1872-1903-1978. Автор на ова издание е уметникот Ст. Кљнчев. Марката е издадена во тираж од 200.000 примероци.

На 1 август 1978 г. е издадена и пригодна марка по повод 75-годишнината од објавувањето на Илинденско-преображенското востание 1903 година. На марката, со номинална вредност од 5 стотинки, е претставено ликовно дело на кое се прикажани востаници, кои го објавуваат кревањето на востанието. Лево од основниот мотив е поставен пригодниот текст „Илинденско-Преображенско востание 1903-1978“. Автор на изданието е уметникот Б. Стоев. Марката е издадена во тираж од 200.000 примероци.

Поштата на НР Бугарија на 29 јули 1983 година издаде пригодна марка по повод 80-годишнината од Илинденско-Преображенското востание 1903 година. На марката, со номинална вредност од 5 стотинки, се прикажани вкрстени револвер и кама над отворена библија - заклетвата на македонските револуционери при зачленувањето во Организацијата. Над основниот мотив и десно од него е испишан пригодниот текст „Илинденско-Преображенско востание 1903“. Автор на изданието е уметникот Т. Варџиев, а марката е издадена во тираж од 500.000 примероци.

Македонија

Во Република Македонија од осамостојувањето во 1991 г. до денес се издадени повеќе пригодни марки посветени на илинденскиот циклус.

Првата пригодна марка и блок се издадени на 2 август 1993 г. по повод 90-годишнината од Илинденското востание. На марката е прикажан детаљ од муралот „Борбата на Мечкин Камен“ (кој се наоѓа во хотелот „Монтана“ во Крушево) од реномираниот македонски уметник Борко Лазески. Во горниот дел на марката е испишан текстот „Илинден 1903-1993“, а на десната страна покрај работ е испишано името на уметникот Борко Лазески. Марката е со номинална вредност од 10 денари, а е печатена во повеќебоен офсет, исто како и блокот на кој е прикажана комплетната фреска. Поштенската марка и на блокот е означена како незапчена марка, со номинална вредност од 30 денари. Во горниот десен агол на блокот е поместен пригодниот текст „Илинден 1903-1993“. Покрај работ, на десната страна од блокот е втиснато името на авторот на фреската-Борко Лазески. Блокот е порабен со тенка златна линија, а е печатен во поголеми димензии од оние што се пропишани од Меѓународниот поштенски сојуз. Марката е издадена во тираж од 105.400, а блокот од 39.888 примероци. Автор на графичкото решение е Р. Лазеска.

По повод 100-годишнината од основањето на Внатрешната македонска револуционерна организација (ВМРО), на 6 ноември 1993 г. „Македонска пошта“ издаде пригодна поштенска марка и блок. На марката и на блокот се претставени јубилејните години 1893-1993, печатот на револуционерната организација, нејзиното име, како и приказ на детал од вез од дебарска народна носија. Марката и блокот се печатени во повеќебоен офсет, а автори на графичките решенија се А. Јорданова и М. Дамески. Марката има номинална вредност од 4 денари, а е издадена во тираж од 333.700 примероци, додека блокот има номинална вредност од 40 денари и е печатен во тираж од 40.740 примероци. И овој блок е печатен со поголеми димензии од стандардните.

Во 1994 г., на 23 мај, издадена е серија од четири марки на кои се претставени великани од македонската историја. Една од марките, со номинална вредност од 50 денари, му е посветена на Гоце Делчев, идеологот на македонското револуционерно движење. На марката е претставен портретот на револуционерот работен според сликата на еминентниот македонски уметник Димитар Кондовски. Над портретот е испишано името на револуционерот и јубилејните години 1872-1903, како и текстот „Детал од сликата на Димитар Кондовски“. Марката е печатена во повеќебоен офсет, со тираж од 312.000 примероци. Автор на ликовното решение е М. Дамески.

По повод 75-годишнината од убиството на истакнатиот македонски револуционер Ѓорче Петров, на 2 август 1996 година, „Македонска пошта“ издаде пригодна марка со номинална вредност од 20 денари. На марката е претставен портретот на револуционерот, а во горниот лев агол се наоѓа неговиот оригинален потпис „Ѓорче“. Над портретот е поместен пригодниот текст „Ѓорче Петров 1865-1921“. Марката е печатена во повеќебоен офсет, а е издадена во тираж од 53.200 примероци. Автор на ликовното решение е С. Кожухарова, а на графичкото М. Дамески.

По повод 125-годишнината од раѓањето на истакнатиот револуционер и публицист Димо Хаџи Димов, близок соработник на Гоце Делчев и Јане Сандански, на 20 октомври 2000 г. „Македонска пошта“ издаде пригодна марка со номинална вредност од 6 денари. На марката, печатена во повеќебоен офсет, е претставен портретот на револуционерот, а во горниот дел, на десната страна, е поместено неговото името и јубилејните години 1875-1924. Марката е издадена со тираж од 40.000 примероци. Автор на ликовното и графичкото решение на марката е И. Стефковски.

На 2 август 2003 г., по повод 100 годишнината од Илинденското востание, „Македонска пошта“ издаде две пригодни марки и блок. На марката со номинална вредност од 9 денари е претставена востаничката чета на војводата Блаже Биринчето и печатот на Македонскиот Централен Револуционерен Комитет. Во горниот дел е претставен пригодниот текст „100 години од Илинденското востание“. На марката со номинална вредност од 36 денари е претставен крушевскиот војвода Питу Гули со соборци и споменикот „Илинден“ во Крушево. Во горниот дел е претставен пригодниот текст „100 години од Илинденското востание“. На блокот, со номинална вредност од 50 денари, е претставена востаничка чета, печатот на Македонскиот Централен Револуционерен Комитет и споменикот „Илинден“, а во позадина е поместен текстот од заклетвата за зачленување во Македонската Револуционерна Организација. Марките и блокот се печатени во офсет техника. Марките се со тираж од по 40.000 примероци, а блокот од 15.000 примероци. Автор на графичкото решение на марките и блокот е С. Шаровиќ.

Сите изданија на пригодни поштенски марки што се презентирани во нашиот прилог се проследени и со изданија на пригодни поштенски жигови и на пликови Прв ден.

Од она што досега го презентиравме произлегува дека илинденскиот период од македонската историја има мошне забележителен одраз во филателијата. Досега се издадени 22 пригодни поштенски марки и 3 блока посветени на илинденското востание и на македонски револуционери од илинденскиот период. Илинденскиот циклус, без сомнение, е вечна и неисцрпна филателистичка тема. Убедени сме дека и во иднина треба да се очекуваат богати и квалитетни изданија посветени на овој циклус, особено и поради тоа што оваа година се прославува неговиот стогодишен јубилеј.

